

Kritik mot Kriminalvården, anstalten Saltvik, för handläggningen av ett ärende om varning enligt fängelselagen

Beslutet i korthet: Beslutet berör frågor med anknytning till förutsättningarna för en rättssäker process i ett ärende om varning enligt fängelselagen. ChefsJO uttalar sig om den redogörelse som normalt upprättas med anledning av misstänkt misskötsamhet, den därefter följande utredningen och beslutet i ett sådant ärende.

ChefsJO är kritisk till att uppgifterna i redogörelsen över misstänkt misskötsamhet inte innehåller en saklig och utförlig beskrivning av händelsen samt vilka som närvarade. ChefsJO betonar vikten av att en noggrann redogörelse skrivs i nära anslutning till händelsen.

När det gäller den fortsatta utredningen är chefsJO kritisk till att Kriminalvården – mot bakgrund av brister i utredningen – inte tog del av en övervakningsfilm över den misstänkta misskötsamheten enligt den intagnes begäran. ChefsJO anser att Kriminalvården bör inta en generös inställning till att spara en sådan inspelning om den intagne begär det. Inspelningen kan vara ett viktigt bevismedel i situationer där motstridiga uppgifter har lämnats och där ord står mot ord. Frågan blir särskilt angelägen vid allvarliga anklagelser om våld och hot, där en varning kan få betydelse vid bedömningen av om villkorlig frigivning ska skjutas upp. Kriminalvården borde även ha upplyst den intagne om att inspelningen inte skulle tillföras utredningen och att den skulle komma att spelas över automatiskt. Vidare borde Kriminalvården ha informerat om möjligheterna att begära ut inspelningen enligt reglerna om utlämnande av allmänna handlingar, även om myndigheten bedömde att ett utlämnande inte kunde ske. Anledningen till det är att beslut i en sådan fråga kan överklagas.

När det gäller det skriftliga beslutet om varning är chefsJO kritisk till att det inte innehåller en klagande motivering när det gäller vilket faktiskt handlande som varningen avser.

Anmälan

I en anmälan som kom in till JO den 19 september 2017 och därefter följande skrifter framförde AA klagomål mot anstalten Saltvik. Han anförde i huvudsak följande:

Den 28 maj 2017 inträffade en incident mellan honom och en medintagen. En kriminalvårdare som närvarade vid händelsen – och som tidigare betett sig illa mot honom – upprättade felaktigt en redogörelse för misstänkt misskötsamhet

rörande honom. När han förhöordes om händelsen den 30 maj 2017 begärde han att anstalten skulle ta fram en inspelning av händelsen från en övervakningskamera. Han upprepade sin begäran vid ett kompletterande förhör cirka en vecka senare. Anstalten tog dock inte del av inspelningen och tilldelade honom den 8 juni 2017 en varning enligt fängelselagen för hot och våld mot medintagen. Sedan Kriminalvården avslagit hans begäran om omprövning av varningen överklagade han beslutet till förvaltningsrätten. I överklagandeskriften – som gavs in till anstalten – begärde han att övervakningsfilmen skulle granskas och användas som bevis vid domstolens prövning. Kriminalvården sparade dock inte inspelningen, som automatiskt spelades över. Kriminalvården informerade honom inte heller om att inspelningen skulle spelas över och meddelade inte något skriftligt beslut med anledning av hans begäran. Dessutom borde anstalten ha hållit förhören med honom med hjälp av tolk, eftersom han inte behärskar det svenska språket i sådan utsträckning att han kan ta till vara sin rätt i ett ärende av det aktuella slaget. Sammanfattningsvis har han inte fått en rättvis ”rättegång”.

Till anmälan bifogades bl.a. en kopia av ett yttrande från Kriminalvården till förvaltningsrätten i det överklagade beslutet om varning.

Utredning m.m.

JO begärde att Kriminalvården skulle yttra sig över AA:s klagomål i de delar som redovisats ovan. Efter remiss har Kriminalvården, huvudkontoret, genom tf. chefen för sektionen för verksjuridik, anfört i huvudsak följande:

Utredning

Uppgifter om sakhållandena har hämtats in från region Nord och från anstalten Saltvik genom kriminalvårdsinspektören BB. Av uppgifterna framgår i huvudsak följande.

Beslut om varning

Den 28 maj 2017 inträffade en incident mellan AA och en medintagen på avdelningen. Två personal var fysiskt närvarande på avdelningen under incidenten och iakttog då hur AA hotade en medintagen. Med anledning av händelsen upprättade personalen en rapport, varefter förhör hölls med AA den 30 maj 2017. Vid förhöret nekade AA till att han skulle ha ”pratad skit” om eller hotat den medintagne. Samma dag fick AA ta del av rapporten och förhöret och invände då i ärendet. Vidare framförde han önskemål om att förhöras på nytt med tillgång till serbisk tolk.

Den 7 juni 2017 hölls ett nytt förhör med AA med hjälp av en serbisk telefon-tolk. När förhöret började påtalade AA att tolken bröt på kroatiska och att han därför ville avbryta tolkningen eftersom han inte förstod allt vad tolken över-satte. AA tillfrågades då om en annan tolk skulle anlitas varvid AA avböjde och godkände att förhöret fortsatte utan tolk. Under förhöret uttryckte AA önskan om att ”Kriminalvården tar fram ljud och bild som bevisning”. Kompletterande uppgifter tillfördes förhöret av rapporterande personal med förtydligande av vad som avsetts med ”pratad skit”. Den 8 juni 2017 godkände och undertecknade AA förhöret med kompletteringen.

Den 8 juni 2017 beslutade anstalten Saltvik att tilldela AA en varning enligt 12 kap. 1 § fängelselagen (2010:610) för våld eller hot mot medintagen, bilaga 1 (*bilagan här utelämnad, JO:s anm.*). Mot bakgrund av vad som framkommit i utredningen och personalens iakttagelser ansåg anstalten Saltvik misskötsamheten vara styrkt och bedömde inte att det var nödvändigt att kontrollera och lägga inspelningar till grund för beslutet.

Den 24 juni 2017 inkom AA med en begäran om omprövning av beslutet om varning. I begäran om omprövning har AA bland annat angett att han ”vill att video och ljud inspelningar ska granskas och användas som bevis i mitt överklagande”. Den 28 juni 2017 beslutade Kriminalvården att inte ändra anstaltens beslut, bilaga 2 (*bilagan här utelämnad, JO:s anm.*). Av beslutet framgår bland annat att det i ärendet framkommit tillräckliga uppgifter och att det därför saknades anledning att granska eventuella video- och ljudinspelningar. Den 5 juli 2017 inkom AA med en överklagan som vidarebefordrades till förvaltningsrätten i Härnösand. Förvaltningsrätten har ännu inte avgjort ärendet.

Inspelningen

Inspelningen från händelsen den 28 maj 2017 har gallrats genom att den automatiskt och successivt spelats över i närtid. En automatisk överspelning sker på så vis att sekvenser spelas över bit för bit med start efter 4 dagar och pågår sedan i upp till 15 dagar. För att en inspelning ska sparas krävs ett aktivt handlande och ett särskilt beslut. Något beslut om att inspelningar ska gallras fattas inte då detta sker automatiskt och i enlighet med regelverket.

Mot bakgrund av att två personal varit fysiskt närvarande vid den aktuella händelsen och utifrån egna iakttagelser kunnat redogöra för händelseförloppet fanns det inte någon anledning att spara inspelningen. Inspelelingen har aldrig utgjort utredningsmaterial. Anstalten Saltvik bevarar endast inspelningar om en incident ligger till grund för en polisanmälan och den kan antas ha betydelse för utredningen eller om det sker en incident som föranleder utredning och det inte finns någon annan tillgänglig bevisning, så som vittnesmål. AA har inte vid något tillfälle begärt ut inspelelingen.

Behov av tolk

AA har befunnit sig i Sverige under många år och enligt personalen har han inte några svårigheter att förstå eller kommunicera på svenska. AA deltar bland annat i programverksamhet utan att tolk behövs. Anstalten Saltvik har vid vissa tillfällen använt sig av tolk då AA invänt att han inte har förstått.

Det inledande förhöret med AA den 30 maj 2017 genomfördes utan tolk då personalen bedömt att det inte fanns något behov. AA framförde inte något önskemål om tolk vid denna tidpunkt. I samband med att AA samma dag tog del av rapporten och förhöret invände han i ärendet och framförde önskemål om att förhöras på nytt med tillgång till serbisk tolk. Den 7 juni 2017 hölls ett nytt förhör med AA med hjälp av en serbisk telefontolk. När förhöret påbörjades påtalade AA att tolken bröt på kroatiska och han ville därför avbryta tolkningen eftersom han inte förstod allt vad tolken översatte. AA tillfrågades då om en annan tolk skulle anlitas varvid AA avböjde och godkände att förhöret fortsatte utan tolk.

Bemötande från kriminalvårdspersonal

Det är av stor vikt att kriminalvårdspersonal bemöter intagna på ett professionellt och respektfullt sätt. Anstalten Saltvik tillbakavisar att berörd kriminalvårdare bemött AA på ett olämpligt sätt. Vidare kan tilläggas att personalen på avdelningen inte träffar de intagna ensamma utan det är alltid två personal på plats.

Rättslig reglering

Av 12 kap. 1 § fängelselagen (2010:610) framgår att en intagen som bryter mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten får tilldelas en varning. Av 3 och 4 §§ samma kapitel följer att frågor om varning enligt 1 § eller uppskjutande av villkorlig frigivning enligt 26 kap. 6 och 7 §§ brottsbalken ska av-

göras skyndsamt samt att det ska hållas förhör med den intagne innan ett beslut om varning meddelas.

Av 8 § förvaltningslagen (1986:223) följer att när en myndighet har att göra med någon som inte behärskar svenska eller som är allvarligt hörsel- eller talskadad, bör myndigheten vid behov anlita tolk.

Av 32 § andra stycket kameraövervakningslagen (2013:460) följer att bild- och ljudmaterial från kameraövervakning av en plats dit allmänheten inte har tillträde inte får bevaras under längre tid än vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålen med övervakningen.

Av 7 § lagen (2001:617) om behandling av personuppgifter inom kriminalvården följer att personuppgifter som behandlas enligt denna lag ska gallras så snart de inte behövs för de ändamål de insamlats för, dock senast tio år efter det att den senaste påföljden eller åtgärden avseende den registrerade helt har verkställts eller upphört.

Av 8 § Kriminalvårdens föreskrifter (KVFS 2012:5) om behandling av personuppgifter inom Kriminalvården framgår följande. Bild- eller ljudmaterial från allmän kameraövervakning får bevaras under en tid av högst en månad.

Första stycket gäller inte om materialet har betydelse för

1. incidentutredning inom Kriminalvården enligt Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (KVFS [SÅK] 2010:1) om rapportering, utredning och vidtagande av åtgärder i samband med incidenter,
2. utredning av brottslig verksamhet,
3. utredning i ärende om personalansvar, eller
4. utbildningen inom Kriminalvården.

Material som enligt andra stycket får bevaras ska snarast lämnas över till den myndighet eller den enhet inom Kriminalvården som ansvarar för utredningen eller utbildningen.

Material som används i utbildningssyfte ska avidentifieras.

Kriminalvårdens bedömning

Beslut om varning

Utredningen som legat till grund för beslutet om varning har bestått i iakttagelser av och vittnesmål från två kriminalvårdare som befunnit sig på avdelningen när den berörda händelsen ägde rum. Mot bakgrund av detta har Kriminalvården funnit misskötsamheten styrkt och därmed inte bedömt det som nödvändigt att kontrollera eventuell bildinspelning och att lägga någon sådan till grund för beslutet om varning. Hanteringen av misskötsamhetsärendet har skett skyndsamt. Anstalten Saltvik har hållit inledande förhör med AA mindre än två dagar efter händelsen. När AA invänt mot rapporten har nytt förhör hållits samt kompletterande uppgifter inhämtats från personalen. Kriminalvården kan konstatera att beslutet om varning är överklagat och nu föremål för prövning vid förvaltningsrätten i Härnösand som ännu inte avgjort ärendet.

Inspelningen

Enligt 32 § kameraövervakningslagen får inte bild- och ljudmaterial från kameraövervakning av en plats dit allmänheten inte har tillträde bevaras under längre tid än vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålen med övervakningen. Av 7 § lagen om behandling av personuppgifter inom kriminalvården följer att personuppgifter som behandlas enligt lagen ska gallras så snart de inte behövs för de ändamål de samlats in för. Av 8 § första stycket Kriminalvårdens föreskrifter om behandling av personuppgifter inom Kriminalvården följer att bild- eller ljudmaterial från allmän kameraövervakning endast får bevaras under en tid av högst en månad om inte något av undantagen i andra stycket är tillämpligt. Undantag kan vara om det sker en incidentutredning eller om det handlar

om utredning av brottslig verksamhet. Något särskilt beslut om att bild- eller ljudmaterial från allmän kameraövervakning (*ska gallras; tillagt av JO*) fattas inte.

Syftet med kameraövervakning av utrymmen där intagna vistas är att upprätthålla ordning och säkerhet i lokalerna för såväl intagna som anställda. Bild- och ljudmaterial ska som huvudregel inte bevaras längre tid än nödvändigt med hänsyn till ändamålen med övervakningen. Normalt torde ändamålet med kameraövervakningen vara fullgjort i nära anslutning till inspelningstillfället och ska därmed inte bevaras om det inte finns skäl som medger undantag. I förevarande ärende har det inte inletts någon incidentutredning med anledning av händelsen. Inte heller har det varit aktuellt med en utredning av brottslig verksamhet och en polisanmälan. Enligt Kriminalvårdens bedömning har det således inte förelegat någon rätt för Kriminalvården att enligt Kriminalvårdens föreskrifter om behandling av personuppgifter inom Kriminalvården bevara inspelningen.

Anstalten Saltvik har inte uppfattat AA:s uttalande den 7 juni 2017 som en begäran om att få ut inspelningen. Inspelningen av händelsen har inte använts som underlag vid prövningen av misskötsamhetsärendet eftersom det inte bedömdes nödvändigt för att styrka misskötsamheten. Den 24 juni 2017 då AA i sitt överklagande angav att han ”vill att video och ljud inspelningar ska granskas och användas som bevis i mitt överklagande” var inspelningen redan gallrad i enlighet med gällande regelverk. Oaktat om detta skulle ha tolkats som en begäran om att få ut inspelningen hade det inte funnits någon inspelning att lämna ut varför det inte heller hade funnits något beslut att överklaga.

Behov av tolk och bemötande från personal

Anstalten Saltvik har mot bakgrund av personalens kännedom om AA inte bedömt det vara nödvändigt att anlita tolk vid första förhöret. AA framförde inte heller några önskemål om tolk vid tidpunkten. När han sedan begärde tolk anlätades en serbisk tolk. När AA under förhöret angav att han inte uppfattade allt vad tolken sa på grund av brytning stoppades förhöret och AA tillfrågades om en ny tolk skulle kontaktas. AA avstod då från att ny tolk skulle anlitas varvid förhöret återupptogs. Kriminalvården anser inte att något fel har begåtts.

Det är viktigt att intagna bemöts med respekt och förståelse från kriminalvårdspersonal. Av vad som framkommit i utredningen finns det enligt Kriminalvården inget som talar för att personalen på AA:s avdelning inte skulle ha bemött de intagna med respekt.

AA kommenterade remissvaret och anförde bl.a. följande:

I samband med det kompletterande förhöret med honom kompletterade kriminalvårdaren sin redogörelse om misstänkt misskötsamhet. Eftersom såväl redogörelsen som kompletteringen är otydliga – och inte ger tillräckligt stöd för anklagelserna mot honom – borde anstalten ha tagit del av övervakningsfilmen. Till yttrandet över remissvaret bifogades bl.a. en skrift från en medintagen som ska ha bevittnat den aktuella händelsen. I skriften från den intagne – som inkomststämplats av anstalten den 24 juni 2017 – anges i huvudsak att AA inte borde ha tilldelats en varning eftersom han agerade i självförsvar, vilket framgår av övervakningsfilmen.

Vid en inspektion av anstalten Saltvik som JO:s Opcat-enhet genomförde den 14 augusti 2018 gav AA in en skrift rörande den inspelning som är aktuell i ärendet. Han framförde även klagomål rörande förhållandena för intagna placerade på anstaltens skyddsavdelning.

JO begärde in och granskade handlingar i det aktuella misskötsamhetsärendet. JO har även haft tillgång till Förvaltningsrätten i Härnösands dom den 4 april 2018 (mål nr 2640-17 E) angående den överklagade varningen enligt fängelselagen. Av domen framgår att förvaltningsrätten avslag AA:s överklagande. Vidare har JO haft tillgång till Kammarrätten i Jönköpings dom den 8 oktober 2018 (mål nr 1250-18) angående rätt att ta del av allmän handling. Av domen framgår att AA överklagade ett beslut från Kriminalvården enligt vilket AA:s begäran om att få del av övervakningsfilmen avslogs eftersom den inte fanns bevarad hos myndigheten. Även kammarrätten avslag AA:s överklagande.

Bedömning

Frågorna hos JO

I ärendet aktualiseras främst frågor med anknytning till förutsättningarna för en rättssäker process i ett ärende om varning enligt fängelselagen. Nedan uttalar jag mig om den redogörelse som normalt upprättas med anledning av misstänkt misskötsamhet, den därefter följande utredningen och beslutet i ett sådant ärende.

Rättslig reglering

Kriminalvården har redogjort för bestämmelser som har betydelse i ärendet. Det bör nämnas att förvaltningslagens bestämmelse om tolk numera finns i 13 § förvaltningslagen (2017:900). Enligt den nu gällande bestämmelsens första stycke ska en myndighet använda tolk och se till att översätta handlingar om det behövs för att den enskilde ska kunna ta till vara sin rätt när myndigheten har kontakt med någon som inte behärskar svenska. I anslutning till rubrikerna nedan redogörs för ytterligare bestämmelser som har betydelse i ärendet. Om inte annat anges avses i den följande framställningen förvaltningslagen (2017:900). Inledningsvis vill jag dock särskilt nämna att det av 1 kap. 9 § regeringsformen framgår att förvaltningsmyndigheter i sin verksamhet ska beakta allas likhet inför lagen samt iaktta saklighet och opartiskhet. Dessa principer – som numera även kommer till uttryck i 5 § andra stycket förvaltningslagen – är centrala i ett ärende om varning och bör genomsyra hela processen i ett sådant ärende.

Redogörelsen om misstänkt misskötsamhet

Redogörelsen om misstänkt misskötsamhet är en del av utredningen i misskötsamhetsärendet och är ofta av central betydelse för den fortsatta utredningen. Utifrån regeringsformens krav på saklighet och opartiskhet är det viktigt att noggrannhet iakttas vid upprättandet av redogörelsen.

Enligt Kriminalvårdens handbok på området (Kriminalvårdens handbok om varning och uppskjuten villkorlig frigivning [2015:1]) ska en redogörelse om misstänkt misskötsamhet skrivas i nära anslutning till den aktuella händelsen. Syftet med detta är att den som lämnar sin beskrivning ska ha så goda förutsättningar som möjligt att minnas hela händelseförloppet och viktiga detaljer. Enligt handboken bör det av redogörelsen framgå tidpunkt och plats för händelsen, en utförlig beskrivning av händelsen eller händelseförloppet, vem eller

vilka som var närvarande, eventuella iakttagelser av den eller de inblandade samt vidtagna åtgärder med anledning av händelsen. Med en utförlig beskrivning av händelsen avses enligt handboken en saklig beskrivning av händelseförloppet, steg för steg. Allt som kan tänkas ha samband med händelsen bör dokumenteras noggrant, inklusive yttranden eller uttalanden som underlättar beskrivningen. Vilka som varit närvarande vid händelsen behöver också framgå för att det ska gå att bedöma vilka som bör skriva en redogörelse och vilka intagna som bör höras med anledning av händelsen. På så sätt säkerställs att beslutsfattaren får alla uppgifter som krävs. När en redogörelse om misstänkt misskötsamhet registreras bör det beaktas att händelsen senare ska kunna bedömas av personer som bara har dokumentationen i kriminalvårdsregistret som underlag. Med anledning av detta måste dokumentationen vara saklig, objektiv och noggrann. Även det som talar till den intagnes fördel måste dokumenteras.

I redogörelsen om misstänkt misskötsamhet beträffande AA anges om hans agerande i huvudsak att han ”pratade skit” om en medintagen som blev upprörd och gick emot AA, att AA och den medintagne ”flög ihop”, att några slag inte utdelades men att det ”skälldes en del mellan de två”. Enligt min mening innehåller redogörelsen inte en saklig och utförlig beskrivning av händelsen. Det framgår t.ex. inte vad AA ska ha uttalat. Uppgifterna i redogörelsen kompletterades i samband med det kompletterande förhöret med AA tio dagar efter händelsen. Det förtydligades då att ”prata skit” syftade på att AA talade om den medintagnes bristande hygien och kallade denne för ”en smutsig råtta” alternativt ”lortig gris”. Jag noterar här att det råder osäkerhet om exakt vad AA ska ha kallat den medintagne. Vidare anges att den medintagne i samband med detta kom ut från sin cell och skrek något i stil med ”Du ska fan inte kalla mig smutsig gris, för då jävlar!”, varefter den medintagne gick mot AA som reste sig och mötte upp. Även efter kompletteringen bedömer jag att uppgifterna om vad AA ska ha uttalat och hur han därefter agerade är otydliga. Detta belyser vikten av att en noggrann redogörelse skrivs i nära anslutning till händelsen. Vidare talar skriften från en medintagen som ska ha bevittnat händelsen för att fler personer än vad som anges i redogörelsen var närvarande. Som anges i Kriminalvårdens handbok är det viktigt att det av redogörelsen framgår vilka som närvarade vid händelsen. I annat fall riskeras att personer som skulle kunna lämna uppgifter av betydelse inte hörs i utredningen.

Sammanfattningsvis är jag kritisk till att redogörelsen med komplettering inte innehåller en saklig och utförlig beskrivning av händelsen samt vilka som närvarade.

Utredningen i ärendet om varning

Enligt 23 § förvaltningslagen ska en myndighet se till att ett ärende blir utrett i den omfattning som dess beskaffenhet kräver. Bestämmelsen – som trätt i kraft efter den aktuella händelsen – ger uttryck för den sedan tidigare gällande s.k. officialprincipen. Principen innebär att myndigheten har det yttersta ansvaret för

att underlaget i ett ärende är sådant att det leder till ett materiellt riktigt avgörande. Kraven på omfattningen av myndighetens utredningsåtgärder kan variera med hänsyn till ärendets karaktär. Exempelvis behöver en myndighet i praktiken inte vara lika aktiv om ärendet avser en enskilds begäran om att få en förmån av det allmänna, som i ett ärende som avser myndighetens ingripande mot någon enskild (se prop. 2016/17:180 s. 309). Av 12 kap. 3 § fängelselagen (2010:610) följer att frågor om varning ska avgöras skyndsamt.

I Kriminalvårdens ovan nämnda handbok anges att utredningen i ett ärende om varning bör vara så fullständig som möjligt. Det anges att den som leder utredningen bör se till att ärendet får en så allsidig belysning som möjligt, varför denne måste vara noggrann och objektiv. Omständigheter som talar till den intagnes fördel bör noga redovisas, och det är viktigt att ta reda på om det finns fog för den intagnes invändningar. Vidare anges att uppgifter även bör inhämtas från annan som kan antas kunna lämna upplysningar av betydelse för utredningen.

Av remissvaret framgår att Kriminalvården fann misskötsamheten styrkt – och beslutade om varning – utifrån iakttagelser och vittnesmål från två kriminalvårdare. Mot bakgrund av detta bedömdes det inte nödvändigt att ta del av en övervakningsfilm över händelsen. Jag noterar att även förvaltningsrätten bedömde att utredningen var tillfredsställande utan övervakningsfilmen. Avgörande för den slutsatsen verkar dock vara att två tjänstemän iakttog och lämnade uppgifter om händelsen. Det är inte JO:s uppgift att ompröva det ställningstagandet. Det finns dock ändå anledning för mig att uttala något om Kriminalvårdens agerande i detta fall. Jag vill här framhålla att enbart *en* kriminalvårdare beskrev sina iakttagelser i den ovan nämnda redogörelsen. Den andra kriminalvårdare som ska ha bevitnat händelsen har alltså såvitt kommit fram inte lämnat några uppgifter i utredningen. Som jag konstaterat ovan ger den upprättade redogörelsen med komplettering inte heller en saklig och utförlig beskrivning av händelsen och vilka som närvarade. Mot den bakgrunden hade utredningsläget sannolikt blivit betydligt bättre om övervakningsfilmen tillförts utredningen. En sådan utredningsåtgärd bör Kriminalvården normalt kunna vidta utan större ansträngningar eller tidsutdräkt. Kriminalvården bör därför inta en generös inställning till att spara en övervakningsfilm på begäran av en intagen. En sådan inspelning kan nämligen vara ett viktigt bevismedel i en situation där motstridiga uppgifter har lämnats och där ord står mot ord. Frågan blir särskilt angelägen vid allvarliga anklagelser om våld och hot, där en varning kan få betydelse vid bedömningen av om villkorlig frigivning ska skjutas upp.

Sammanfattningsvis är jag kritisk till att myndigheten inte tog del av inspelningen mot bakgrund av ovan nämnda brister i utredningen.

Vidare har Kriminalvården anfört att AA:s uttalanden bl.a. den 7 juni 2017 om att han önskade att myndigheten skulle ta fram ljud och bild som bevis, inte tolkades som en begäran om utlämnande av allmän handling. Även om myndig-

heten inte uppfattade uttalandet som en sådan begäran borde AA ha informerats om att inspelningen inte skulle tillföras utredningen och att den skulle komma att spelas över. Myndigheten borde också ha upplyst AA om möjligheten att begära ut inspelningen enligt tryckfrihetsförordningens bestämmelser om utlämnande av allmänna handlingar. En sådan upplysning bör lämnas även om myndigheten bedömer att utlämnande inte kan ske, eftersom ett beslut att vägra utlämnande kan överklagas.

Beslutet om varning

Enligt 32 § första stycket förvaltningslagen ska ett beslut som kan antas påverka någons situation på ett inte obetydligt sätt innehålla en klagörande motivering, om det inte är uppenbart obehövt. En sådan motivering ska innehålla uppgifter om vilka föreskrifter som tillämpats och vilka omständigheter som varit avgörande för myndighetens ställningstagande. Bestämmelsen är tillämplig i ärenden om varning enligt fängelselagen. I bestämmelsens andra stycke anges när en motivering helt eller delvis får utelämnas. De situationerna är inte aktuella i det här ärendet. I bestämmelsens förarbeten anges att kravet på att motiveringen ska vara klagörande innebär att en part ska ges möjlighet att förstå hur myndigheten har resonerat i det enskilda fallet och att skälen måste presenteras på ett sådant sätt att de blir begripliga för den enskilde. Vidare anges att myndigheten – förutom det författningsmässiga stödet för beslutet – ska redovisa vilka faktiska omständigheter som tillmätts betydelse och hur dessa har värderats. I kravet på redovisning av omständigheterna i ärendet ligger också att myndigheten normalt bör förklara hur myndigheten har bedömt eventuella invändningar som den enskilde har gjort i ärendet (se prop. 2016/17:180 s. 322).

JO har tidigare uttalat att det är den egentliga motiveringen som ska anges och att de föreskrifter som motiveringen grundar sig på ska återges. Det ska gå att utläsa vad som har varit avgörande i det enskilda fallet (se t.ex. JO 2013/14 s. 490, JO 2015/16 s. 311 och JO 2018/19 s. 444).

I anstaltens beslut att tilldela AA en varning redogörs under rubriken ”Bakgrund” i huvudsak för vad som kommit fram genom redogörelsen rörande misstänkt misshandling den 28 maj 2017 och AA:s inställning. Vidare anges att AA vid tidigare tillfällen har kränkt och trakasserat den medintagne. Under den följande rubriken ”Skäl för beslutet” redogörs för tillämpliga regler. Därefter följer anstaltens bedömning. I huvudsak anges följande: (JO har i stället för vad som anges i anstaltens beslut använt beteckningarna ”AA” och ”den medintagne”):

Av vad som framkommit i ärendet finner anstalten det styrkt att AA gjort sig skyldig till allvarig misshandling vad gäller hot och våld mot medintagne den 25 maj 2017. Detta i samband med de verbala uttalanden som gjorts mot medintagne vid händelsen, samt att han gått till angrepp mot den medintagne. I utredningen framkommer vidare uppgifter om att AA tidigare trakasserat och kränkt den medintagne utifrån uttalanden om hans personliga förhållanden, samt att han är missnöjd över att den medintagne placerats på samma avdelning som honom. Anstalten ser sammantaget allvarigt på händelsen och att AA därigenom brutit

mot det regelverk som gäller för verkställigheten och påvisat att han inte avser följa de föreskrifter som finns.

Som jag framhållit ovan ska beslutet innehålla en klargörande motivering och skälen presenteras på ett sådant sätt att de blir begripliga för den enskilde. I detta fall framgår inte tydligt vilket våld som lagts AA till last, än mindre vad han ska ha uttalat för hot. När de faktiska omständigheter som ligger till grund för ett beslut inte redovisas på ett tydligt sätt försämrar den enskildes möjligheter att freda sig mot anklagelserna. Processen blir då varken rättssäker eller förenlig med regeringsformens krav på saklighet och opartiskhet. I sammanhanget bör nämnas att det i Kriminalvårdens ovan nämnda handbok anges att misskötsamheten måste beskrivas i beslutet om varning när ett straffrättsligt begrepp används som beteckning på misskötsamheten. I handboken anges även att det är viktigt att i beslutet vara tydlig med vilka uppgifter som styrker misskötsamheten och att bemöta den intagnes invändningar. Vidare är det för mig oklart vilken betydelse som tillmäts omständigheten att AA är missnöjd över att vara placerad på samma avdelning som den medintagne. Om en sådan omständighet tillmäts någon som helst betydelse bör det givetvis motiveras. Slutligen noterar jag att misskötsamheten enligt beslutsskälen ska ha skett den 25 maj 2017. Detta överensstämmer dock inte med uppgifterna i redogörelsen för misstänkt misskötsamhet och beslutet i övrigt. Jag utgår från att det är en felskrivning.

Sammanfattningsvis är jag kritisk till att beslutet om varning inte innehåller en klargörande motivering när det gäller vilket faktiskt handlande varningen avser.

Övrigt

När det gäller AA:s klagomål avseende förhållandena för intagna placerade på anstaltens skyddsavdelning har jag efter Opcat-enhetens inspektion av anstalten Saltvik den 14 augusti 2018 beslutat att utreda förhållandena för bl.a. intagna som är skyddsplacerade i säkerhetsenhet (dnr 1950-2019).

AA:s klagomål i övrigt ger inte anledning till något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.